

Historia opowiedziana. Czego uczy nas historia mówiona?

SCENARIUSZ LEKCJI ONLINE

opracowanie: Justyna Dominiak

Grupa wiekowa

Szkoła podstawowa, klasy 7–8; szkoła ponadpodstawowa, klasy 1–2

Czas trwania lekcji

45 min

Cele lekcji

Podczas lekcji uczeń:

- dowiadyuje się, czym jest historia mówiona;
- wskazuje najważniejsze elementy składające się na historię mówioną;
- opisuje, co oznacza subiektywizm relacji oraz jakie ma znaczenie przy korzystaniu z historii mówionej jako źródła historycznego;
- opisuje wpływ tematu na odbiór relacji;
- wymienia najważniejsze reguły obowiązujące przy nagrywaniu relacji;
- podaje przykłady organizacji zajmujących się pozyskiwaniem historii mówionej;
- potrafi przeszukiwać zbiory udostępnione na portalu osa.archiwa.org, wcześniej udostępnione w Otwartym Systemie Archiwizacji.

Powiązanie z podstawą programową

Podczas lekcji uczeń:

- dostrzega potrzebę poznawania przeszłości dla rozumienia procesów zachodzących we współczesności (historia);
- dostrzega zmiany w życiu politycznym i społecznym oraz ciągłość w rozwoju kulturowym (historia);
- krytycznie analizuje informacje uzyskane z różnych źródeł, próbuje wyciągać z nich wnioski (historia);
- rozróżnia w narracji historycznej warstwy informacyjne, wyjaśniające i oceniające (historia);
- znajduje i przedstawia informacje na temat swojego regionu (gminy, miejscowości), wydarzeń i postaci z jej dziejów (wiedza o społeczeństwie);
- znajduje i przedstawia podstawowe informacje o swoim regionie, wydarzenia i postaci z jego dziejów (wiedza o społeczeństwie);
- rozwija zainteresowanie kulturą w środowisku lokalnym i potrzebę uczestnictwa w wydarzeniach kulturalnych (język polski);

Metody i formy pracy

Podczas lekcji nauczyciel wykorzystuje następujące metody i formy pracy z uczniem:

- dyskusja;
- burza mózgów;
- zadanie testowe w formie online;
- analiza i interpretacja źródła historycznego (relacje świadków historii w formie audio i wideo);
- analiza edukacyjnego materiału wideo.

Środki dydaktyczne

Podczas lekcji nauczyciel wykorzystuje następujące środki dydaktyczne:

- prezentacja multimedialna;

- zadania testowe w formie online (przygotowane w programie learningapps.org;
- internetowe narzędzie do grupowej pracy nad pomysłami [/jamboard.google.com](https://jamboard.google.com);
- nagrania historii mówionej;
- film dydaktyczny na temat nagrywania relacji biograficznych;
- strony internetowe Centrum Archiwistyki Społecznej archiwa.org oraz Otwartego Systemu Archiwizacji osa.archiwa.org.

Materiały dodatkowe dla prowadzącego

W celu poszerzenia swojej wiedzy i gruntownego przygotowania do prowadzenia zajęć, warto zapoznać się z poniższymi materiałami:

- *Historia mówiona. Elementarz*,
<https://www.nck.pl/projekty-kulturalne/projekty/swiadcowie-historii/historia-mowiona-elementarz>
- *Archiwistyka społeczna*, red. K. Ziętał, materiał dostępny online:
https://archiwa.org/sites/default/files/files/Archiwa_spoeczne_podrecznik.pdf
- *Jak nagrywać relacje świadków?* Cykl webinarów o historii mówionej. Materiały wideo:
https://www.youtube.com/playlist?list=PLF_MLRXzxntsJn-gUaUXj2nC2xwT9hV_6
- *Historia mówiona – jak nagrywać relacje biograficzne audio?* Materiał wideo:
<https://www.youtube.com/watch?v=pRws0-JR20Y>

Przygotowanie do lekcji

Przed zajęciami prowadzący ustala, czy w danej miejscowości działa archiwum społeczne (AS). Dowiadyje się, kto prowadzi archiwum, w jakim zakresie prowadzone są działania w obszarze archiwistyki społecznej, co składa się na zasób archiwalny – jakie materiały zostały zgromadzone (fotografie, dokumenty) oraz w jaki sposób odbiorcy mogą skorzystać z zasobu archiwum społecznego. Warto też upewnić się, czy archiwum korzysta z OSA oraz czy posiada zbiory historii mówionej. Jeśli tak, warto pozyskać te zbiory i wykorzystać je w zadaniu numer 5 z poniższego scenariusza.

PRZEBIEG LEKCJI

Wprowadzenie (13 min)

1. Przywitanie i omówienie zasad

Prowadzący przedstawia się i wita uczestników. Informuje o czasie trwania warsztatów i zachęca do aktywnego uczestnictwa. Upewnia się, że obsługa narzędzia, w którym prowadzone są zajęcia, nie sprawia nikomu problemu. Omawia podstawowe zasady pracy podczas zajęć online – przede wszystkim informuje o możliwości korzystania z czatu, prosi o wyciszenie mikrofonów wtedy, kiedy zabiera głos. Prowadzący przechodzi do pierwszego zadania.

2. Czym jest historia mówiona – skojarzenia uczniów

W ćwiczeniu prowadzący chce zaktywizować grupę i poznać jej zasób wiedzy w zakresie omawianego tematu. Przeprowadza zatem ćwiczenie polegające na wygenerowaniu jak największej liczby skojarzeń pojawiających się przy pojęciu „historia mówiona”. Ćwiczenie – w zależności od aktywności grupy – można przeprowadzić na trzy sposoby, z zastrzeżeniem, że bardziej preferowaną formą jest wersja nr 3:

✓ Wersja nr 1:

Prowadzący prosi uczestników, aby swoje skojarzenia napisali na czacie.

✓ Wersja nr 2:

Prowadzący prosi uczestników, aby zabrali głos i powiedzieli, z czym im się kojarzy pojęcie „historia mówiona”.

✓ Wersja nr 3:

Prowadzący przygotowuje ćwiczenie w narzędziu Jamboard Google ([/jamboard.google.com](https://jamboard.google.com)). Przygotowuje w narzędziu odpowiednio opisaną tablicę. Następnie w kilku słowach objaśnia działanie narzędzia, a następnie uczniowie przystępują do podawania swoich skojarzeń z pojęciem „historia mówiona”. Skojarzenia mogą się powtarzać, co oznacza, że w trakcie zadania młodzież nie powinna zwracać uwagi na odpowiedzi innych osób, powinna skupić się na swoich pomysłach i wypisać ich jak najwięcej. Na wypisanie swoich pomysłów uczniowie powinni mieć co najmniej 5 minut.

Następnie prowadzący przechodzi do uporządkowania tablicy i podkreślenia najczęściej pojawiających się skojarzeń.

3. Podsumowanie odpowiedzi

Prowadzący zbiera wszystkie odpowiedzi uczestników i stara się utworzyć z nich właściwe rozwinięcie pojęcia – czym zatem jest historia mówiona. Prowadzący podkreśla najważniejsze elementy: nagrywanie opowieści i relacji na temat przeszłości, bazujących na osobistych przeżyciach i opiniach opowiadającego (świadka). Warto zaprezentować fragment takiej opowieści, wybrany z jednego z archiwów społecznych:

<https://www.youtube.com/watch?app=desktop&v=G3NQ9HKOmpQ&feature=youtu.be> .

Prowadzący powinien jednak wspomnieć, że w zbiorach historii mówionej najczęściej znajdują się relacje nagrywane w formacie audio.

WSKAZÓWKI DLA PROWADZĄCEGO: rozwinięcie pojęcia „historia mówiona” oraz jego zakres można znaleźć w materiałach dodatkowych dla prowadzącego.

Realizacja tematu (25 min)

4. Subiektywizm relacji

Następnie prowadzący odtwarza 3 fragmenty relacji dotyczące tego samego zdarzenia, zawarte w prezentacji.

Przed przystąpieniem do odsłuchania relacji zwraca uwagę uczestników na poniższe zagadnienia, prosi, żeby słuchając, zastanowili się nad następującymi kwestiami:

- Jak odebraliśmy opisywane zdarzenie?
- Jakie emocje wzbudzały narracje?
- Które wypowiedzi wydawały się bardziej prawdopodobne i dlaczego?
- Jakie podobieństwa pojawiały się w opowieściach?
- Czy dostrzegamy jakieś różnice pojawiające się w opowieściach?
- Od czego może zależeć nasze postrzeganie danej sytuacji?
- Co sprawia, że zapamiętujemy jakieś elementy wydarzeń, a inne nam umykają?

Po odsłuchaniu relacji prowadzący z uczniami dyskutuje nad powyższymi zagadnieniami – w tym kontekście wspólnie omawiają kwestie subiektywizmu tego typu relacji, rolę emocji, wartości przekazu nacechowanego osobiście, szanse i zagrożenia wynikające z odkrywania historii, jakie z tego wypływają.

5. Historia mówiona a lokalność

Prowadzący zmienia temat i zawęża „zasięg” relacji - z ogólnopolskiej do lokalnej.

Odtwarza uczestnikom poniższe nagranie z jednego z archiwów społecznych, udostępnione na portalu osa.archiwa.org:

https://osa.archiwa.org/dokumenty/PL_2024_004_0001_0006

Po odsłuchaniu relacji prowadzący rozpoczyna dyskusję z uczniami, w której poruszają poniższe kwestie:

- Czego możemy dowiedzieć się z nagrania?
- Czy warto gromadzić takie zbiory? Dlaczego tak, dlaczego nie?
- Czym odsuchane właśnie nagranie różni się od poprzednich nagrań?
- Czy poruszany przez opowiadającego temat ma znaczenie w odbiorze relacji jako mniej lub bardziej wiarygodnej? Dlaczego?

WSKAZÓWKI DLA PROWADZĄCEGO: Na potrzeby tego ćwiczenia warto sprawdzić, czy lokalne archiwa społeczne/biblioteki posiadają zbiory historii mówionej. Może się okazać, że dysponują doskonałym materiałem, który jeszcze lepiej wskaże różnice w odbiorze historii mówionej z perspektywy lokalnej – część uczniów może znać daną historię, część mogło o niej słyseć. Dzięki temu jeszcze lepiej uda się wskazać na subiektywizm narracji i związane z tym zagrożenia.

6. Przygotowanie do nagrania relacji

Ze względu na specyfikę historii mówionej, relacje świadków zbierane są w usystematyzowany sposób, zgodny z pewnymi zasadami i regułami. Te wytyczne służą przede wszystkim jak najlepszej jakościowo rejestracji opowieści, ale też ograniczeniu roli badacza w prowadzonej narracji. Kolejnym krokiem jest zatem sprawdzenie, na co badacz powinien zwracać uwagę.

Prowadzący włącza uczestnikom fragment filmu dotyczącego przygotowania do nagrywania relacji historii mówionej:

<https://www.youtube.com/watch?v=pRws0-JR20Y>

Uczniowie Oglądają materiał od 0:55 do 5:37.

Następnie przechodzą do krótkiego testu podsumowującego obejrzany materiał, w którym mają zaznaczyć poprawne odpowiedzi na podstawie obejrzanego właśnie filmu. Korzystają z narzędzia: learningapps.org

Pytania podkreślają istotne rzeczy, bez wdawania się w szczegóły.

Podsumowanie tematu (7 min)

7. Instytucje zajmujące się historią mówioną

Po krótkim podsumowaniu powyższego ćwiczenia prowadzący przechodzi do zaprezentowania instytucji, które prowadzą działania z zakresu historii mówionej i posiadają takie zbiory. Warto wykorzystać kilka przykładów zarówno dużych instytucji, jak również kilka mniejszych AS-ów.

8. Historia mówiona a archiwistyka społeczna

Po przedstawieniu przykładów z AS-ów prowadzący krótko wskazuje, czym jest archiwistyka społeczna i jak duże znaczenie ma dla niej historia mówiona w wymiarze lokalnym. Prowadzący prezentuje portal osa.archiwa.org oraz pokazuje w nim przykłady kilku archiwów, które mają w zasobie relacje świadków.

9. Podziękowanie i pożegnanie

Zachęcenie do samodzielnego przeszukiwania zbiorów na portalu osa.archiwa.org i zapoznawania się z relacjami mówionymi – w szczególności jeśli dana miejscowość posiada własne archiwum społeczne.